

VZDELÁVACIA OBLASŤ ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ

- PREDMETY**
- **DEJEPIS**
  - **GEOGRAFIA**
  - **OBČIANSKA VÝCHOVA**

DEJEPIS

Charakteristika predmetu

Dejepis spolu s humánnou zložkou zemepisu a občianskou výchovou tvorí vzdelávaciu oblasť spoločenskovedných predmetov. Je v nej však samostatným predmetom a spolu s nimi v integratívnych vzťahoch predstavuje jeden z významných prostriedkov procesu humanizácie žiakov. V jeho priebehu si žiaci postupne osvojujú kultúru spoločenskej komunikácie a demokratické spôsoby svojho konania na základe oboznamovania sa s vývojom ľudskej spoločnosti najmä z hľadiska aspektu konajúcich osôb, či skupín ľudí a tiež prostredníctvom pohľadov na dôležité formy života spoločnosti v jednotlivých historických obdobiach.

Hlavnou funkciou dejepisu je kultivovanie historického vedomia žiaka ako celistvej osobnosti a uchovanie kontinuity historickej pamäti v zmysle odovzdávania historickej skúsenosti či už z miestnej, regionálnej, celoslovenskej, európskej alebo svetovej perspektívy. Súčasťou jej odovzdávania je predovšetkým postupné poznávanie takých historických udalostí, dejov, javov a procesov v priestore a čase, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnili vývoj slovenskej spoločnosti a premietli sa do obrazu našej prítomnosti. Pričom kladie dôraz na dejiny 19. a 20. storočia, v ktorých môžeme nájsť z väčšej časti korene súčasných spoločenských javov i problémov.

Takto vedie žiakov k úcte k vlastnému národu, k rozvíjaniu vlastenectva ako súčasti kultivovania ich historického vedomia, v ktorom rezonuje i úcta k iným národom a etnikám, rovnako tak rešpektovanie kultúrnych a iných odlišností, ľudí, rôznych diverzifikovaných skupín a spoločenských skupín. Prispieva tak k rozvíjaniu hodnotovej škály demokratickej spoločnosti. Rovnako dôležitosť pripisuje aj demokratickým hodnotám európskej civilizácie.

Ciele predmetu

Všeobecným **cieľom** dejepisného vyučovania je vytvárať a formovať kritické historické vedomie žiakov, na základe ktorého by boli žiaci schopní pochopiť minulosť a prítomnosť krajiny, v ktorej žijú, situáciu Slovenskej republiky, ako aj jej postavenie v Európe a zároveň si uvedomovať potrebu mierového spolunažívania všetkých národov.

Tento všeobecný cieľ sa ďalej špecifikuje v štruktúre cieľov, ktoré chápeme v širšom kontexte, vo vzťahoch nadradenosti a podradenosti, v istej hierarchii, v ktorej by dosiahnutie jedného cieľa bolo základom pre dosiahnutie cieľa ďalšieho.

Z hľadiska perspektívy dosiahnutia vzdelávacích cieľov, ktoré sa realizujú v dlhšom časovom horizonte, vystupujú ako prvé tie ciele, ktoré súvisia s rozvojom intelektuálnych schopností, rozvíjaním porozumenia a poznávacích potrieb žiakov, so schopnosťou vecnej a kritickej analýzy a zovšeobecnenia historických poznatkov, vyúsťujúcej do schopnosti logického myslenia vo vzťahoch a súvislostiach. Tieto ciele vytvárajú tzv. poznávaciu oblasť, ktorú na základnej škole tvoria nasledovné poznatkové kategórie.

Základné predmetové kompetencie (spôsobilosti)

V poznávacej oblasti má žiak :

1. základné vedomosti z oblasti historických faktov

- ovláda historické fakty o čase, priestore, udalostiach, osobnostiach, dejoch a javoch – vo vzájomných súvislostiach
- pozná historické pojmy a termíny
- pozná rôzne druhy prameňov, z ktorých získava informácie, napr. učebnica, čítanka, historická mapa, písomné pramene, modely hmotných prameňov, pracovné materiály pripravené učiteľom, populárno-vedecká literatúra, obrázky, fotografie, filmy, rozprávanie dospelých o minulosti
- vie, že historik môže interpretovať historické udalosti len vtedy, ak má k dispozícii historické pramene

2. základné schopnosti a zručnosti poznávať historický materiál

- vie pracovať s učebnicou, čítankou
- vie čítať súvislý text
- vie využívať názorný materiál, „čítať obrázky“, časové priamky
- vie nakresliť jednoduchú časovú priamku podľa vzoru
- vie samostatne vystúpiť pred triedou so svojím rozprávaním, popisom.

Uvedený komplex študijných (predmetových) kompetencií (spôsobilostí) sa spresňuje, konkretizuje v učebných požiadavkách v jednotlivých tematických celkoch učebného obsahu v podobe systematizovaného výkonového štandardu.

Minimálne kompetencie, ktoré má žiak so sluchovým postihnutím získať:

horeuvedené kompetencie uplatňuje a požiadavky štandardu spĺňa s prihliadnutím na druh a stupeň sluchového postihnutia a s pomocou učiteľa.

Z hľadiska perspektívy vystupujú v štruktúre cieľov ako druhé tie ciele, ktoré súvisia s **hodnotovou orientáciou a konaním žiakov** a zároveň vytvárajú istú stratégiu vyučovacích postupov pre učiteľov. Ide o tieto cieľové kategórie:

- Dejiny majú byť zaujímavé

Históriu môžeme chápať aj ako pestrú schému zaujímavých a fascinujúcich udalostí. Vo vyučovaní môžeme tento aspekt zvýrazniť aplikovaním zážitkovosti, ktorej obsahom sa môžu stať didaktické hry, hry na úlohy alebo stimulačné hry. Nezastupiteľné miesto má živé a dramatické rozprávanie učiteľa.

- Dejiny majú poskytovať prehľad

Učiteľ má poskytovať žiakom ucelené a prehľadne usporiadané vedomosti, vypracúva pre žiakov rôzne prehľady, schémy, tabuľky, množinové zápisy, ktorými sa snaží vystihovať podstatné a hlavné znaky problému. Skvalitnenie prehľadu a systemizácie vedomostí možno dosiahnuť pestrejším výberom metód a foriem opakovania.

- Dejiny majú učiť premýšľať o dobre a zle

História poskytuje veľa situácií, v ktorých ľudia svojím správnym alebo nesprávnym rozhodnutím môžu ovplyvniť v dobrom alebo zlom svoje prostredie. Konfrontáciou takýchto situácií môžu žiaci získať zmysel pre dobro a zlo.

- Dejiny majú inšpirovať

Učiteľ objasňuje konkrétne životné situácie, do ktorých sa jednotlivé osobnosti dostávajú, približuje ich životné príbehy, osudy, dramatické konflikty, boje. Tie sa môžu stať pre žiakov pozitívnym alebo negatívnym príkladom. Práve v tejto oblasti má učiteľ výbornú možnosť vzbudiť záujem o históriu, pretože táto rovina výučby prináša veľké množstvo výchovno-vzdelávacích hodnôt.

- **Dejiny majú udržiavať živé tradície**

Z histórie získavame informácie o tom, aké hodnoty nám zanechali minulé generácie. Žiaci by mali pochopiť, že ľahkomyselné zaobchádzanie s nimi môže viesť k ich strate pre budúce generácie.

- **Dejiny majú viesť k vytváraniu kritického stanoviska**

Táto cieľová kategória je v podstate v protiklade s predchádzajúcou. Žiaci za pomoci učiteľa odhaľujú aj to, čo je negatívne v minulosti, celý rad predsudkov, stereotypov, ktoré častokrát pretrvávajú aj v prítomnosti. Najlepším spôsobom vytvárania kritického stanoviska je porovnávanie súčasnosti so situáciou v minulosti.

- **Dejiny majú politicky utvárať, uvedomovať**

Z histórie sa má žiak naučiť, že je súčasťou určitej konkrétnej spoločnosti. Učí sa ako táto spoločnosť vznikla, čo je pre ňu charakteristické. Vyučovanie dejepisu má viesť k tomu, aby žiak ako budúci občan bol pripravený žiť a orientovať sa v tejto spoločnosti.

- **Dejiny majú viesť k poznaniu seba samého**

Prostredníctvom histórie sa žiaci oboznamujú s konaním ľudí v rôznych životných situáciách. Z dejín je možné získať veľa životných skúseností. Učiteľ vyberá konkrétne situácie, v ktorých je človek skutočne prítomný alebo môže použiť určité pramene, ktoré vypovedajú o osobných skúsenostiach človeka.

- **Dejiny majú viesť k úvahám**

História nám poskytuje množstvo otázok, ktoré nás vedú k uvažovaniu, premýšľaniu. Sú to otázky, ktoré nemôžu byť zodpovedané okamžite. Dávajú príležitosť hľadať vlastné odpovede, ktoré sa nemusia zhodovať s definitívne formulovaným názorom učiteľa.

Obsah

Obsah vyučovania dejepisu je zoradený chronologicky a pozostáva z národných a svetových dejín. V učebných osnovách sa nachádza základné učivo, ktorého realizáciu možno dosiahnuť použitím didaktickej zásady od konkrétneho k abstraktnému, od jednoduchšieho k zložitejšiemu, rešpektovaním stupňa rozvoja poznávacích schopností jednotlivých žiakov so sluchovým postihnutím. Nie je nevyhnutné, aby si všetci žiaci rovnako osvojili jednotlivé poznatkové kategórie.

Predloženú štruktúru učebných osnov chápeme ako rámcovú, ktorá má vytvoriť základné predpoklady pre:

- geneticko-chronologické vyučovanie
- synchronne vyučovanie svetových a národných dejín
- kladenie dôrazu na národné dejiny
- prácu s rôznymi druhmi prameňov (pracovné vyučovanie)
- návštevu múzeí, realizáciu exkurzií
- preberanie nielen politických, hospodárskych ale aj sociálnych, náboženských a kultúrnych dejín
- vyučovanie regionálnych dejín

Učiteľ alebo predmetová komisia sa aktívne podieľa na výbere obsahu učiva a na jeho časovom radení. Hĺbku preberania jednotlivých častí učiva a dôkladnosť ich precvičovania vyučujúci prispôsobí schopnostiam žiakov so sluchovým postihnutím a ich orientácii na ďalšie štúdium.

5. ročník

Tematický celok	Obsahový Téma	štandard Pojmy	Výkonový štandard Spôsobilosti
Od blízkeho k vzdialenému	Priestor a čas	dom, byt, sídliisko, dedina, mesto, Slovensko, Európska únia	<i>zostaviť tabuľku dátumov štátnych, cirkevných sviatkov a pamätných dní</i>
		prírodný a historický čas	<i>zaradiť letopočty do príslušného storočia z ľubovoľného storočia vybrať správny letopočet</i>
		kategórie historického času - meniny, narodeniny, dátum, letopočet, sviatky	<i>rozlíšiť dátum a letopočet zakresliť na časovú priamku významné údaje zo života svojej rodiny rozpoznať pojmy pred Kr. a po Kristovi/pred naším letopočtom a po našom letopočte vytvoriť jednoduchú časovú priamku</i>
	Pamiatky v priestore a čase	fotografia- obrazová spomienka, rodinný album, rodostrom	<i>pochopiť pojem generácia v rodinnom kontexte na príklade starých rodičov, rodičov položiť adekvátne otázky súvisiace s fotografiami</i>
		historické pramene (písomné, obrazové, hmotné) múzeum, knižnica, archív,	<i>poznať historickú udalosť, osobnosť, ktorú pripomína pomník, pamätník, pamätná tabuľa v mieste, kde žijú. poznať jednotlivé druhy historických prameňov. rozpoznať rozdiel medzi múzeom a archívom. usporiadať širšiu škálu historických obrázkov a objektov. zhodnotiť význam rodinného albumu pre život rodiny</i>

Človek v premenách priestoru a času	Minulosť našej školy	školská kronika	
	Priestor na mape	dejepisná mapa glóbus	<i>orientovať sa na dejepisnej mape čítať dejepisnú mapu rozpoznať rozdiel medzi mapou a glóbusom poznať príčiny sťahovania ľudí v minulosti i prítomnosti.</i>
	Človek v pohybe	sťahovanie národov stretávanie kultúr kolonizácia vyst'ahovalectvo	<i>zostaviť tabuľku najdôležitejších dopravných prostriedkov v chronologickej postupnosti porovnať spôsoby dopravy v minulosti i prítomnosti rozpoznať vplyv dopravných prostriedkov na životné prostredie svojho regiónu</i>
	Ako si človek zmenšoval svet	od kola k lietadlu	
	Spôsoby obživy človeka	roľník remeselník	<i>vysvetliť oddelenie remeselníkov od roľníkov zhodnotiť význam špecializácie remeselnej výroby. nakresliť znak, ktorý výstižne charakterizuje zamestnanie remeselníka.</i>
Človek a komunikácia	Človek vládca prírody?	prírodná energia umelá energia	<i>vystihnúť rozdiely medzi prírodnou a umelou energiou uviesť príklady využívania prírody v prospech človeka vymenovať vynálezy, ktoré pomohli človeku využiť energiu vo svoj prospech uviesť príklad zneužívania prírody človekom</i>

	Pamäť ľudstva	jazyk, písmo rukopis, kniha noviny, rozhlas, televízia internet e-mail	<i>vymenovať druhy písem z minulost. uviesť prostriedky dorozumievania medzi ľuďmi v minulosti uviesť druhy moderných masovokomunikačných prostriedkov zhodnotiť význam vynálezu kníhtlače</i>
	Duchovný život človeka	náboženstvo povesti (región)	
	Keď zlyhá komunikácia	vojna mier víťazi – porazení	<i>uviesť dôsledky vojen pre človeka a prostredie, v ktorom žije.</i>

Minimálne kompetencie, ktoré má žiak so sluchovým postihnutím získať:
horeuvedené kompetencie uplatňuje a požiadavky štandardu spĺňa s prihliadnutím na druh a stupeň sluchového postihnutia a s pomocou učiteľa.